

BIOLOGIEWINKEL EN CHEMIEWINKEL

Jan Abrahamse

'Wat zijn de gevolgen van het gebruik van natriumarseniet in de pootaardappelteelt, met name voor het oppervlaktewater?' 'Mag en kan de inhoud van de chemische toiletten ongecontroleerd in de natuur worden gestort?' 'Heeft het handhaven van de provinciale distelverordening in Friesland nog zin, wat zijn de gevolgen van niet bestrijden en wat zijn alternatieven?' 'Wat zijn de risico's van ongevallen met de chloortrein en welke maatregelen moeten worden genomen na een ongeval en is het rampenplan N.O. Drente voldoende voor bestrijding van een dergelijk ongeval?' Dit zijn een paar voorbeelden van vragen die de afgelopen 3 jaar gesteld zijn aan de biologie- en chemiewinkel. Deze wetenschapswinkels, die worden gefinancierd door Rijksuniversiteit Groningen, zijn ingesteld in 1979. Daarnaast bestaan ook wetenschapswinkels voor economie, onderwijs en geneesmiddelen. De Rechtswinkel staat los van de universiteit maar vormde wel de aanleiding tot het instellen van de wetenschapswinkels. Het verschijnsel wetenschapswinkel is een Nederlands initiatief. In gesprek met de coördinatoren Agaath Arends en Menso Molag komt de belangrijke functie van resp. de Biologie- en Chemiewinkel naar voren.

Wat is het doel van de wetenschapswinkels?

MM: De Groningse wetenschapswinkels zijn ontstaan op een tijdstip dat dit in Amsterdam en Leiden ook begon. Binnen de RU Groningen heeft een groep mensen gezegd: het is een goede zaak om met een wetenschapswinkel te beginnen. Ze hebben een aantal nota's geproduceerd, waarbij verschillende doelen voor de wetenschapswinkel tot uiting kwamen. Ten eerste om de kennis en

ervaring die in de universiteit aanwezig is ten dienste te stellen van groepen die geen toegang tot die kennis hebben, dat kan omdat ze weinig opleiding hebben of te weinig geld hebben om een dienstverlenend instituut in te huren. Een andere doelstelling is dat het onderzoeksbeleid van de universiteit meer afgestemd wordt op de behoeften in de maatschappij en een derde doelstelling is, dat men studenten in staat wil stellen om maatschappelijk gericht onderzoek te doen. *Hebben jullie veel contact met andere organisaties binnen of buiten de universiteit zoals bv. de rechtswinkel en het Milieukundig Studiecentrum Groningen (MSG)?* AA: Met het MSG hebben onze winkels regelmatig contact. Met de wetswinkel heb ik geen contact. Ik wijs wel op het bestaan ervan.

MM: Het MSG beantwoordt geen vragen. Het werk wat ze doen raakt vaak aan dat van bepaalde belangengroeperingen, met name milieugroeperingen.

AA: Het komt voor dat een verslag wat wij als Biologiewinkel uitbrengen ook als verslag van het MSG verschijnt.

Hoe hebben jullie bij de groepen buiten de universiteit, die geen kennis en/of geld hebben, bekendheid gekregen?

AA: Wij hebben een adressenbestand opgebouwd van alle milieugroepen, groepen die met vogels en landbouw te maken

hebben. Die hebben wij informatie gestuurd en we sturen ze een paar keer per jaar een bulletin met de stand van zaken en voorbeelden van onderzoekprojecten. Verder hebben we geprobeerd om zoveel mogelijk publiciteit te krijgen via de regionale pers. Zo weet bv. elke milieugroep in Noord-Nederland van ons bestaan af.

MM: Wij werken op ongeveer dezelfde manier. Onze rapporten gaan ook naar bibliotheken. Een belangrijke categorie van vragen komt van mensen die in bedrijven werken. *Krijgen jullie van particulieren veel vragen te beantwoorden?*

AA: Officieel stellen we als voorwaarde dat particulieren verbonden moeten zijn aan een bepaalde groep, bv. een buurtgroep, anders beantwoorden we de vragen niet, tenzij het van zo groot algemeen belang is, dat via de publiciteit anderen bereikt worden die met de aangedragen oplossingen iets kunnen doen.

MM: Een voorwaarde van de wetenschapswinkels is ook, dat de mensen iets met de antwoorden gaan doen.

AA: Onze studenten die betrokken zijn bij het onderzoek doen vaak ook mee in een groep waar ze actie-gericht meewerken. Een voorbeeld is in de gemeente Leek, waar ze een alternatief wilden hebben voor het groenbeheer in de gemeente. Ze wilden meer natuurlijk groen, minder onderhoud en niet met gif spuiten. Daar zijn 3 rapporten over

WETENSCHAPS WINKELS

RIJKSUNIVERSITEIT GRONINGEN

geschreven, een door de Chemiewinkel over de chemische kant, een door de Biologie-winkel over de biologische kant van bestrijdingsmiddelen en een derde waarin een alternatief wordt uitgewerkt. Dat laatste is aan de gemeente aangeboden. De studenten zijn ook naar de hoorzittingen geweest als deskundigen.

Gouden handschoenen

Dit is een redelijk gemakkelijk te beantwoorden vraag, geef eens een voorbeeld van een moeilijke vraag?

MM: In Emmen/Schoonebeek heeft de milieugroep Rondomme zich verzet tegen het chemische bedrijf Scado dat op een afschuwelijke manier stankhinder veroorzaakt. Daar is een rapport over geschreven, daar zijn heel concreet aanbevelingen gedaan van wat er binnen dat bedrijf zou kunnen veranderen om die situatie te verbeteren. Rondomme is erg actief, ze wordt gesteund

Menso Molag

door de Milieuraad Drenthe, maar er gebeurt niets. En dat ligt aan de instantie die de vergunningen afgeeft, te weten de Provinciale Waterstaat van Drenthe, afdeling milieuhygiëne. Het bedrijf wordt met gouden handschoenen aangepakt.

Dat is nogal een krasse uitspraak.

Ze laten zich volledig inpakken door het dreigement van verlies van werkgelegenheid. Het is een technisch oplosbaar probleem, waarbij de werkgelegenheid niet in gevaar komt; het kost wel geld en daarnaast wat moed van enige ambtenaren.

Hoe functioneren de wetenschapswinkels?

AA: Er is een basislijn: Als een vraag bij ons binnenkomt, dan nodigen we de groep uit. We, dat is een dagelijkse commissie waar 2 stafmedewerkers, 2 studenten en ik in zitten. Die commissie neemt de beslissing of we de vraag aannemen of niet. Elke week komen we bij elkaar. Bij de vakgroep vraag ik of iemand de studenten die het onderzoek verrichten wil begeleiden.

MM: Bij ons gaat het op ongeveer dezelfde manier. Veel voorbereiding voor het onderzoek doe ik en verder kijk ik of de kennis in huis is of wellicht elders.

AA: Een van de grote problemen om wetenschappelijke medewerkers bij de wetwinkel te betrekken is dat ze binnen de universiteit hiervoor niet gewaardeerd worden. De waardering heeft niet betrekking op persoonlijke eer, maar alleen voor de financiering van het instituut of lab, en dat wordt op wetenschappelijke publikaties gebaseerd en niet op meer maatschappelijk relevant onderzoek. Die waardering wordt bepaald door een forum van vakgenoten.

MM: Er zit echter een verschuiving in. Ik denk dat in de toekomst dit onderzoek even zwaar zal meetellen als zuiver wetenschappelijk onderzoek.

Veel werk

Dit jaar zijn aan de Chemiewinkel 44 vragen gesteld en aan de Biologiewinkel 32. Dat lijkt niet veel.

AA: Als je in aanmerking neemt dat voor sommige vragen een half jaar onderzoek wordt gedaan door een student, dan levert dat een behoorlijke hoeveelheid werk op. Dat is niet voor alle vragen zo. Er zijn een aantal encyclopedische vragen bij die snel beantwoord kunnen worden. We hebben 30-50 vragen per jaar waarvan ongeveer een kwart in een onderzoeksproject resulteert. De duur van zo'n onderzoek kan variëren van 1 tot 9 maanden.

Julie wijzen ook veel vragen af?

MM: Ja. Dat kan verschillende oorzaken hebben. Bv. als de vraag van een particulier is en geen duidelijk algemeen belang heeft. Maar je kunt ook een vraag hebben waarbij je geen mogelijkheid hebt om die te beantwoorden. Zoals een vraag over het gebruik van rioolwater-zuiveringsslib dat zware metalen bevat. Het wordt gebruikt als meststof in de landbouw, dus de zware metalen komen in het gras te zitten of in de akkerbouwgewassen en dat gaat dan de hele keten door totdat het in het voedsel komt. Wat je dan wilt weten is: wat is de invloed van die zware metalen? Daar wordt weinig of geen onderzoek naar gedaan.

Werken jullie ook wel samen aan de beantwoording van een vraag?

AA: Ja, dat wel, maar de samenwerking verloopt niet altijd even vlekkeloos.

MM: Naar vragen over bv. onkruidbestrijdingsmiddelen wordt door beide winkels gekeken.

AA: Ik werk ook regelmatig samen met biologiewinkels in Utrecht en Amsterdam.

MM: Ik werk voor een LPG-vraag samen met de Economiewinkel omdat er duidelijke

ekonomische kanten aan te pas komen.

Hoe ziet de toekomst van jullie winkels er na 3 jaar experimenteren uit, nu in de begroting van de minister geweldig wordt geknepen?

MM: De wetenschapswinkels in Groningen worden waarschijnlijk definitief, maar er zal vermoedelijk geen personele uitbreiding komen bij de bestaande winkels. Geld voor langlopend onderzoek zal niet worden verstrekt. Nieuwe wetenschapswinkels worden voor een proefperiode van 3 jaar ingesteld, wellicht een winkel aan de medische faculteit.

Internationaal Water Tribunaal

De Chemiewinkel is betrokken bij het onderzoek naar PCB's die in het water van de Rijn, Maas, Elbe, Weser en Eems zitten. De Waddenvereniging brengt deze PCB-case in in het Internationaal Water Tribunaal dat in oktober 1983 wordt gehouden. Is de Chemie-

Agaath Arends

winkel daarvoor benaderd door de nieuwe voorzitter van de Waddenklub?

MM: Hoewel ik haar erg goed ken, is dat niet het geval. Ik heb over het watertribunaal gelezen en daarna heb ik aangeboden dat wij wel analyses willen doen. Het Internationaal Water Tribunaal is daarop ingegaan.

Geef allebei eens een voorbeeld van een onderzoek dat resultaat heeft opgeleverd.

AA: Wij hebben een proefproject over landbouwplastics gehouden in de gemeente Opsterland. Dat was naar aanleiding van een vraag van een boer: wat kan ik doen met die oude plastic troep? Kan dat niet opgehaald worden en kan dat niet gerecycled worden ipv. in de grond stoppen of verbranden? Toen hebben we in samenwerking met de gemeente en het landbouwschap een proef georganiseerd waarbij 9 ton plastic is opgehaald bij 150 boeren. Dat is bij de VAM schoongemaakt en naar hun nieuwe recyclingfabriek gestuurd. Ze waren er erg blij mee, want die fabriek had niet genoeg te doen en het was een mooie impuls voor een nieuwe start. Het jaar daarop vroegen mensen aan de gemeente: Gaan jullie dat weer doen? De gemeente wilde dit niet alleen doen en toen ben ik in overleg met hen naar het Ministerie gegaan dat bezig was een landelijke proef voor te bereiden en de gemeente is daarbij weer ingeschakeld.

MM: Wij hebben een onderzoek gedaan naar onkruidbestrijdingsmiddelen en dat heeft geleid tot afschaffing van sommige middelen in bepaalde gemeenten. Een ander voorbeeld is het eerdergenoemde onderzoek naar PCB's. Daarbij staat het nu al vast dat het resultaat gaat krijgen.

De resultaten van dit soort onderzoeken horen eigenlijk in Noorderbreedte thuis, voorzover ze betrekking hebben op Friesland, Groningen en Drente. Wellicht in de

vorm van een vaste rubriek of een artikel. Besloten wordt om dit met ingang van volgend jaar te realiseren.

Milieugroeperingen, buurtverenigingen, werknemers en andere maatschappelijke groeperingen kunnen vragen stellen aan de wetenschapswinkels. Deze worden kosteloos beantwoord.

Biologiewinkel

Koördinator Agaath Arends
Biologisch Centrum
Kerklaan 30
9751 NN HAREN
tel. 050-118064 (ma en di)

Chemiewinkel

Koördinator Menso Molag
Nijenborg 16
9747 AG GRONINGEN
tel. 050-114140
